קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא א) רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש ב) הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן ג) הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה א דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב (א) פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה ת"ש ד) ב ג הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו' והתניא שינה פסול אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא ד שינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר' חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא ה בס"ת לימא מסייע ליה ה) כיוצא בו ו תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין הא מורידין עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה ו) אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף ז) אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: **מזוזה.** שמע והיה אם שמוע: **שבתפילין.** דהתם ד' אגרות לד' פרשיות ושיעור כחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: **מטמאות את הידים.** לענין תרומה כדאמרן בי"ח דבר בפ"ק (דף יד.): **קציצה.** הוא הדפוס של עור שמתוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: **במזוזה.** הן האיגרות שהן בתוך הבתים: **והא מדקתני סיפא.** דהיא דלעיל קלף כדי לכתוב כו' מכלל דרישא כו' וקשיא רישא אסיפא: **שיעורן.** של כל אחד בכמה: **כדי לכתוב עליו מזוזה.** אדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: **קלף אין דוכסוסטוס לא.** הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ב' פרשיות למזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: **למצוה.** מצוה מן המובחר קלף בעינן וסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד הלכך לא מצנע דוכסוסטוס לתפילין וה"ל אין מצניעין כמוהו: **למזוזה.** אם כתבה על הקלף: **הא דכתב אקלף אפי' במקום שיער.** וכ"ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: **רבי אחי מכשיר.** ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: **נייר.** של עשבים: **גויל.** מעובד בעפצים: **מסייע ליה.** לרב: **כיוצא בו.** רישא דברייתא תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו': **ס"ת שבלה.** אין מחתכין ממנו יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקובען במזוזה: **דכתיבי.** הנך תפילין אמאי: **לאו דכתיבי אדוכסוסטוס.** שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: **השתא דאתית להכי.** דמזוזה אקלף כשרה: **לא תימא.** במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו':

ב'

קלף ודוכסוסטוס כו'. גויל הוא עור שלם אלא שהסירו השיער והיינו דאמר בריש בבא בתרא (דף ג.) גויל אבני דלא משפיין אלמא שאינו מתוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס ואומר ר"ת דבלשון ו) יון קורין לבשר סוסטוס ודוך פי' מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות לצד בשר ולא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף וי"מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופצים וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת (ב) ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: וסס) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקראת ספר ולקמן משמע דכשרין וא"ת קלפים שלנו דלא עפיצן היכי מיתכשרי ואומר ר"ת דתיקון שלנו חשיב כעיפוץ וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לה:) דקאמר קרע הבא בב' (ג) יתפור בג' אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד' אל יתפור ולא פליגי הא דעפיצן הא דלא עפיצן אלמא ס"ת כשר בלא עפיץ והיינו בתיקון טוב כשלנו וכפ"ק דגיטין (דף יא.) גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיצן משמע דאי לא עפיצן יכול להזדייף ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להזדייף אלמא חשוב כעפיץ: **והא** מדקתני סיפא כו'. הוה מצי למיפרך ברייתא גופא רישא לסיפא ומשמע דמתני' מהדר לפרוקי ואומר ר"י דכן מצינו בהמפקיד (ב"מ דף לו.) גבי ורמי גזל אגזל כו' דברי רבי טרפון ממאי דמתני' ר' טרפון היא מדקתני עלה דהיא כו' והוה מצי למיפרך הנהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: **תנן** קלף כדי לכתוב עליו כו'. אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל לדוכסוסטוס לא דא"כ לעיל דמשני מאי מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס וברייתא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אברייתא דלעיל: **אידי** ואידי אמזוזה הא דכתבה כו'. וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר ויש לומר דניחא ליה לקיומי לשינויא קמא דשני אמזוזה וה"ה דה"מ למימר אידי ואידי אתפילין: **ורבי** אחאי מכשיר. וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי"ל רב מפרש דרבי אחאי לא מפרשה אלא אתפילין: **אלא** לאו אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: **תפילין** אגויל מי כתבינן. וא"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם בגמרא והיו בהווייתן יהו ועוד דלאפי' עצמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח בריש פרק שמונה שרצים (לקמן קח.) ול"ע בירושלמי בפ"ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסול בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה ז) משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דסוטה] היינו במחוק ואף על גב דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיירי במחוק כדאמרינן במסכת סופרים: **הא** מורידין עושין. אע"ג דפרשת והיה אם שמוע רחוק מפרשת שמע עושין דקאמר היינו שאם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע: **השתא** דאתית להכי כו'. אומר ר"י למילתיה דרב סתמא נשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה לענין תפילין קאמר ולא מצי קאי עד דמסיק השתא לענין מזוזה קאמר והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אולא כפי מסקנא דשמעתין:

אות

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה טו:
יג ב ג מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור שו"ע או"ח סימן לג סעיף ז:
יד ד מיי' שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רעא סעיף ג:
טו ה מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לב:
טז ו מיי' פ"א שם הלכה ט סמג עשין כב טור שו"ע יו"ד סימן רפח סעיף ו:

מוסף רש"י

קלף במקום בשר. קלף כותבין עליו במקום בשר (מנחות לב:). **תפילין שבלו.** תפילין קדושתן חמורה ממזוזה, שיש בה ארבע פרשיות (מנחות לב:).

רבינו חננאל

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהי קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה, דאלמא (בענין זו) בענין שיעור ב' פרשיות, [נ"א: והא מזוזה שתי פרשיות היא] ופרקינן מאי מזוזה דקאמר [נ"א: דקתני] הכא, מזוזה שבתפילין, דקארי לה לתפילין מזוזה, [כלומר, בית אחד שבתפילין, שהיא כל בית פרשה אחת. ואקשינן נמי ומי קרית לתפילה מזוזה. ושנינן אין, דתניא רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים], וסיעתא, ר' זכאי אומר משמו אף עם הקציצה טהור עד שיגיע למזוזה עצמה. [פיר' קציצה הטבלא, מזוזה הבית עצמה]. ומקשינן הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, דאלמא רישא לאו בתפילין, [נ"א: אלמא רישא במזוזה] ומתרצינן לה. אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף, מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהגא, כייתי מגילתא דמעברא בתמרי ומחא דשערי, ומתח ליה עד דיביש וקליף ליה עד דהוי תרין פיסקי [אנפי], והוהר שלא ינקב. וקאי קלף לחודיה, ומעבד ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא כלפי בשר תוב בעפצא לשמה, וכותב פרשיות על מקום בשרא. וההוא גיסא אחרינא דאקליף מיניה הוא הנקרא דוכסוסטוס, כורך בו את הפרשיות בקבאעא דהוא שילחא דתפילין. מנהגא הכין הוא. וקאמר רב כי היכי דכותבין תפילין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס, דאיקליף מקלף [מן הקלף] אם כתב על זה כשר, ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הלכה למשה מסיני תפילין על קלף, מזוזה על דוכסוסטוס, קלף במקום בשר, דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב על דוכסוסטוס יצא, מיהא על הקלף מצוה. ומותבינן שינה בזה ובזה פסל, ומוקינן בשבת לענין מזוזה, ובמנחות [משנינן] לענין תפילין. ואפא דמגילתא דהיא גיסא דמיקרי קלף הוא במקום שיער בודאי, וכו' גואי דיליה כתבינן. והד [נ"א: והא] דאמרינן כנ: וזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער, לאו במקום שיער ממש, דאי ס"ד אפא דמגילתא היא, מרישא בהדיא הל"מ תפילין על הקלף, והרי יצא מקום [נ"א: במקום] השיער גופו בכלל קלף. אלא ש"מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משם. שנמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו, אין כותב שם כלום לתפילין, אלא מן אפיה אחרנייתא. ודוכסוסטוס עומד לבדו, והמקום שהיה דביק על בשר הבהמה בו, ואין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחרות. והא שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף, וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס, דקא מותבינן ליה

רבינו חננאל (המשך)

לרב שינה בזה ובזה פסול, וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסול תנאי היא, וקא קאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה, דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית [פסולה] ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבת על הקלף, והילכך בתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מיכתבן על גויל, כי קתני גויל לענין ס"ת. ואתינן נמי לסייעיה לרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס, מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקינן מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין, דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין, ואמרינן דבין דמזוזה אין נכתבת על הקלף, שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין. (ואילו) [ואי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב, דהא ר' מאיר היה כותב מזוזה על הקלף, ותפילין שבלו (ועל הקלף היו), אי לאו קדושה חמורה הוה מעבדן מזוזה. השתא דאיתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב כתנא דבי מנשה (ואוקימתא) [ואוקמא] בתפילין, משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף, והדר היא נכתבת על הקלף, לרב נמי עיקר שמעתיה, תרצה הכין, דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה, אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס. וכן הלכה וכן מנהג. **דיו כדי לכתוב ב' אותיות. דיו** הוא [הדיו] שכותבין בו, ועוד [נ"א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. דתנא ב' אותיות שאמרו ב' אותיות (בקלף) [בדיו], ב' אותיות בקולמוס, ב' אותיות בקלמרין. ואיבא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב' אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין כי ריותא ובין קלמרין צריך למיהוה יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מינייהו ב' אותיות, משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ"ט צריך שיעור בדיו שכותבין בה, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין. קומרין אשר כאן היא ששנינו בסדר טהרות קלמרין, ופירושו [בלשון ישמעאל] [אל]מחברא. ותנן קלמרין של יוסף הכהן

מסורת הש"ס

א) תוספתא ידים פרק ב, ב) [שם], ג) ס"א אלא, ד) מנחות לב., ה) [עי' תוס' מנחות לב: ד"ה רשב"א], ו) [כב"ע יד. ד"ה גויל כתבו דבלשון מדי קורין וכו'], ז) [סוטה יז.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תא"מ ונ"ב זו היא גירסת רש"י וכ"א ליתא וכדמוכח בתוספות: (ב) תוס' ד"ה קלף כו' לכתוב עליהן ס"ת דבעיא ספר כל"ל ותיבת ותפילין ומזוזה נמחק: (ג) באו"ד בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' שיטין יתפור:

א) עיין ערוך ערך דכסוסטוס.